Itämerihaaste

Helsingin ja Turun kaupunkien
Toimintakertomus 2009

Tiivistelmä
Kaupunkien toimenpideohjelman teemojen mukaan

1. PISTEKUORMITUKSEN VÄHENTÄMINEN	
Helsinki	***Turku***
- Hulevesistrategian pilottihanke lähtenyt hyvin käyntiin. Hulevesiryhmä kokoontunut ja yhteistyötä on tehty eri virastojen kesken. Pienimuotoisia hulevesistrategian mukaisia hankkeita on myös käynnistetty (ympäristökeskus YMK) - Suunnitteluvaiheessa hulevesiasiat ovat olleet erityisesti esillä Itä-Helsingin, Kruunuvuorenrannan, Lassilan, Mustapuronpuiston, Broändanpuiston ja Kuninkaantammen alueilla (kaupunkisuunnitteluvirasto KSV) - Suunnittelijoita ohjeistettu toimimaan hulevesistrategian mukaisesti ja osallistuttu Kuninkaantammen alueen hulevesien hallintasuunnitelman laadintaan (Helsingin Vesi HKV) - Verkostosaneerausinvestoinnit noin 13 M€, josta viemärisaneerauksen osuus 70 %. Sekaviemäriverkoston ylivuotokaivojen tulvaluukkujen kokonaismäärä 68 kappaletta, joista osa on erillisviemäröidyllä alueella. (HKV) - Sekaviemäröityjä alueita on saneerattu Kaivopuistossa, Kruunuhaassa ja Ruoholahdessa (HKV) - Kaupunkirakennetta tiivistetty koko Helsingin kaupungin alueella (KSV)	- Hulevesiohjelman laatiminen. Tavoitteena parantaa hulevesien hallintaa edistämällä tarkoituksenmukaisten ja ympäristöön sopivien ratkaisujen käyttöönottoa, tehostamalla hulevesiin liittyviä toimintoja eri hallintokuntien kesken ja poistamalla kaupungille ja kaupungin asukkaille hulevesistä aiheutuvia haittoja ja huleveden hyötykäytön lisäämistä esimerkiksi puistojen ja viheralueiden rakentamisessa. Ohjelma hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 15.6.2009 (Turun kaupunki) - Viemäriverkostoa saneerattiin n. 12,6 km. Viemäriverkoston saneerauksiin käytettiin yhteensä 5,5 M€, josta 1,8 M€ erillisviemäröintiin (=hulevesiviemäreihin) (vesiliikelaitos, VL) - Saatiin valmiiksi viimeinen osa suuresta muutoshankkeesta sekajärjestelmästä erillisjärjestelmäksi keskusta-alueella. (VL) - Tehty ylivuototutkimuksia (VL) - Verkostoja on tutkittu savukokein ja virtausmittauksilla ja kaivoja on saneerattu (VL) - Turun kaupungin asukkaista n. 97 % on liittyneenä jätevesiviemäriverkostoon (VL) - Kalankäsittelylaitosten jätevedet -hanke (Turun ammattikorkeakoulu, AMK*) - Seudullisena yhteistyönä toteutettu Kakolanmäen jätevedenpuhdistamo aloitti toimintansa. Jätevedenpuhdistamolla käsitellään Turun, Kaarinan, Naantalin, Paimion ja Raision kaupunkien sekä Liedon, Ruskon, Maskun, Nousiaisten ja Mynämäen kuntien yhdyskuntajätevedet.
2. HAJAKUORMITUKSEN VÄHENTÄMINEN: MAATALOUS JA HAJA-ASUTUS	
Helsinki	***Turku***
Maatalous (Rakennusvirasto HKR):	- Vesihuollon kehittämissuunnitelman päivittäminen (aloitettu syksyllä 2009): tavoitteena suunnitella viemäriverkon laajenemista ja muita ratkaisuja haja-asutusalueen vesihuollon kehittämiseksi (Turun kaupunki)
- Ravinnetaseet laskettu - Suojakaistat Longinojan ja Tuomarinkartanonpuron varteen - Fosforilannoituksesta luovuttu teollisten lannoitteiden osalta - Kaupungin pelloista luomuna edelleen 24 ha	- Ruissaloon ja Rauvolanlahdelle toteutettiin kosteikkoja, pohjapatoja ja laskeutusaltaita (kiinteistöliikelaitos, KiLa) - Määriteltiin suojakaistoja tai suojavyöhykkeitä tapauskohtaisesti viljelyvuokrasopimuksiin, jotka ovat vesistöjen vieressä (KiLa) - Ympäristötukineuvonta Saaristomeren suojelussa -hanke (AMK*) - MINWA-hanke (AMK* ja ympäristö- ja kaavoitusvirasto, YKV) - Hitolanjoen (Kiikala) ja Nuuttiniemenlahden (Sauvo) kosteikkosuunnitelmat -hanke (AMK*)

Hajakiinteistöt (Helsingin Vesi HKV, kiinteistövirasto KV): - Viemäriverkostoa laajennettu Alppikylään (vesiensuojelun kannalta tärkeä haja-asutusalue) (HKV) - Hajakiinteistöjä, joita ei ole liitetty jätevesiviemäriin jäljellä 30–40; Helsingin ulkopuolella 5 ja saarissa 15–20 kohdetta (KV) - Hajakiinteistöistä myyty kolme ja tehty valmiiksi viisi kohdetta, purkukohteita neljä (KV)	- Kaupungin pelloista luomuviljelyssä n. 90 ha (Ruissalo)

3. PILAANTUNEIDEN SEDIMENTTIEN RUOPPAUS

Helsinki	*Turku*
- Mukana Suomen Satamaliiton hankkeessa ”Tarpeet ja menettelytavat ruoppausmassojen yhteissijoituspaikkojen perustamiseksi”; hankkeesta on valmistunut raportti 15.9.2009 (HelSa) - Saukopaadella ruopattu (HKR, KV) - Pilaantuneiden maa-alueiden selvityksiä tehty kaikilla alueilla, joilla on syytä epäillä maaperän pilaantumista. Tutkittaviin alueisiin kuuluu ainakin teollisuus-, satama-, liikenne- ja täyttöalueet. - Koivusaaren merialueella tutkittu sedimenttien laatua: tutkimuksia on tehty kahdessa vaiheessa noin 14 pisteessä ja eri syvyyksiltä. Löytyneitä haitta-aineita mm. PAH-, PCB-, TBT-yhdisteet ja eräät metallit. Aiempia tietoja sedimenttien pilaantuneisuudesta täydennetään aina kun on tarvetta.	- Mukana Suomen Satamaliiton hankkeessa ”Tarpeet ja menettelytavat ruoppausmassojen yhteissijoituspaikkojen perustamiseksi”; hankkeesta on valmistunut raportti 15.9.2009 (Turun Satama, SA) - Aurajoen puhdistusruoppaus päättyi tammikuussa 2009; pilaantuneet ruoppausmassat (87 970 m^3) käsiteltiin prosessistabiloimalla Pansion altaaseen (SA)

4. LAIVALIIKENTEEN JA VENEILYN PÄÄSTÖJEN VÄHENTÄMINEN

Helsinki	*Turku*
Laivaliikenne (Helsingin Satama HelSa): - Kansainvälisten risteilijöiden jätevesien vastaanotto n. 40 % enemmän kuin vuonna 2008 - Matkustajavarustamoiden kanssa selvitys maasähköliitynnän toteuttamismahdollisuuksista - Maasähköliityntöjen teknisen kehityksen seuraaminen - Maaliskuussa Miamissa ”Celebrity Constellation” - risteilyalukselle Green Attitude Recognition Award - huomionosoitus jätevesien huomattavasta jättämisestä satamaan - Helsingin Satama ja Tukholman Satama tekivät elokuussa 2009 yhteistyösopimuksen maasähkön ja jätevesien vastaanoton lisäämiseksi - Uusia risteilyvarustamoita vastasi haasteeseen **Veneily (Liikuntavirasto LiV):** - Strömsinlahden venesatamaan septi- ja pilssivesien imutyhjennyslaitteisto - Laivalahteen ja Salmisaareen imutyhjennyslaitteistot hankittu, putkisto osittain valmis ja asennusvalmius olemassa - Läntinen Pihlajasaari: paineviemäriverkon laajennusosan suunnitelma - Kaunissaari: osa uusittavasta ja korjattavasta kesävesijohtoverkostosta tehty - Kesävesijohtoverkosto liitetty mantereelta tulevaan vesijohtolinjaan - Kaunissaari ja Käärmeluoto: uudet jätekatokset ja keräyspisteet sekä uusittu kuivakäymälät - Muiden saarten jätehuoltoa on parannettu ja kuiva-	- Uusittiin kaupungin venesatamien jätehuoltoa (KiLa) - Laivojen jätevesien vastaanottokapasiteetin varmistaminen; matkustaja-aluksilla on ollut jo vuosia käytössä suora viemäriyhteys jätevesille, muiden alusten jäteveden vastaanoton riittävän kapasiteetin varmistamiseksi on satama-alueelle suunniteltu Sataman oma jäteveden vastaanottopiste tankkiautoille. Rakentaminen toteutuu marras-joulukuussa 2009. (SA) - Venesatamien ja telakoiden ympäristöohje valmistui ja jaettiin venesatamille (YKV)

käymälöitä uusittu
- Jätevesiselvityksessä ilmennyt ulkosaarien kiinteistöjen jätevesijärjestelmissä puutteita. Muutokset ja korjaukset tehty muutamissa kiinteistöissä, suunnitelmat kaikissa kiinteistöissä valmiit.
- Veneiden talvisäilytysalueilta poistettujen ongelmajätekaappien maapohjan tutkimukset ja kunnostukset on tehty Vartiokylänlahden, Iso Sarvaston ja Strömsinlahden venesatamissa

5. KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Helsinki

- Valmisteltu Cities For a Healthier Sea -hankehakemus Central Baltic INTERREG IVA -ohjelman kolmanteen hakuun (YMK, hallintokeskuksen kv-osasto Halke/kv)
- Tukholman Satamien avustaminen tuen saamisessa Sustainable Baltic Ports -hankkeelle BaltMet-kaupunkiverkostossa (Halke/kv)
- Keskusteltu EU:n Itämeristrategian valmistelijoiden kanssa ja lähetetty kansainvälisen toiminnan osaston työntekijä kansalliseksi asiantuntijaksi EU:n Itämeristrategian valmistelutiimiin (Halke/kv)
- Itämerihaaste otettu mukaan syksyllä 2009 allekirjoitettuun Helsingin ja Pietarin yhteistyöpöytäkirjaan. Helsingin Vesi tekee säännöllistä yhteistyötä Pietarin kaupungin ja Tukholman Veden kanssa ja on tukenut kansainvälisiä Itämereen kohdistuvia ympäristöhankkeita olemalla asiantuntija-apuna.
- Harakan luontokeskus tehnyt kansainvälistä ympäristöyhteistyötä Tallinnan ympäristöviraston, Eesti Loodu-se Fondin, Studio Viridiksen ja Tallinnan luontomuseon sekä BaltCICA -hankeen ja Pietarin kaupungin ympäristökomitean kanssa sekä mukana Communicating the Baltic (COBWEB) -hankkeessa (2009-2011)
- Itämerihaastetta esitelty kansainvälisissä kokouksissa ja kahdenvälisissä tapaamisissa, mm.:
    - Green Ship Techology- seminaari Hampurissa 24.-24.3.2009 (HelSa)
    - 16.4. Helsingin Veden Vodokanal-seminaarissa kaupunginjohtajan ja haasteeseen vastanneen PHRAKL:n puheenvuorot Itämerihaasteesta
    - Green Shipping -konferenssi Lontoossa 18.-9.11 (HelSa)
    - Miami Cruise exhibition maaliskuussa 2009 (HelSa)
    - BaltMet-kokous 1.9. Helsingissä (halke/kv, YMK)
    - 7.-9.10. Open Days, Bryssel (Halke/kv, HelSa)
    - lukuisia kaupungin johdon tapaamisia ja edustuksia eri tilaisuuksissa
    - Helsingin kaupungin kv-kumppanuusseminaari 4.12. (Halke/kv, YMK)

Turku

- Osallistuttu Cities for a Healthier Sea -hankehakemuksen valmisteluun hankepartnerina (YKV)
- Kansainvälinen ympäristöyhteistyö (esim. Pietarin kaupungin ympäristökomitean kanssa) ja osallistuminen UBC:n koordinoimiin hankkeisiin (mm. PURE-hanke) (YKV)
- BalticSeaNow.info -hanke (AMK*)
- Östersjösamarbete-Ostsee Zusammenarbeit-Baltic Sea Area Co-operation -verkoston konferenssi lukiolaisille Lihulassa (Viro) (Opetustoimi OT)
- Mukana EnSaCo-hankkeessa (APL*) (Suomen, Ruotsin, Viron ja Venäjän valtioiden rannikon öljyntorjunnan yhteistyön kehittäminen)
- Itämerihaastetta on tuotu esille materiaaleilla, puheenvuoroissa ja kokouksissa mm. seuraavissa tilaisuuksissa (Keskushallinto KH):
    - 5.2. Rostock, Itämeri-strategian sidosryhmäkuulemistilaisuus
    - 11.3. Helsinki, Kuntaliitto, kv. asioiden ajankohtaistapaaminen
    - 16.4. Rostock, Turun ja Rostockin ystävyyskaupunkisuhteen 50-vuotisjuhla ja sen yhteydessä pidetty ympäristöseminaari
    - 14.–16.5. Tartto, Suomi-päivät
    - 11.–13.6. Turku, Turun ja sen pohjoismaisten ystävyyskaupunkien johdon seminaari
    - 4.7. Turku, kaupungin sidosryhmien Ruisrock-vierailu
    - 23.–26.7. Turku, The Tall Ships' Races - sidosryhmäristeilyt
    - 23.-27.9. Kristiansand, Union of the Baltic Cities - yleiskokous
    - 17.–18.11. Bryssel, tapaaminen DG Region johtaja Ahnerin kanssa sekä Turun vuotuinen sidosryhmäseminaari
    - 23.–25.10. Pietari, Suomi-talon avajaiset, Vedenalainen Saaristomeri-näyttelyn avajaiset

6. TUTKIMUSHANKKEET JA LAHJOITUSPROFESSUURI

Helsinki

- Itämeren suojelun ekonomian lahjoitusprofessuuri perustettiin maatalous-metsätieteelliseen tiedekuntaan kesäkuussa
- Helsingin kaupungin maatilojen ja Helsingin yliopiston

Turku

- Laukanlahden (Perniö) vedenlaadun seuranta -hanke (AMK*)
- Kakskerranjärven vedenlaadun seuranta -hanke (AMK*)
- Sinilevän poistotoimien tehokkuus ja vaikutukset eliöyh-

Viikin opetus- ja tutkimustilan kesken jatkettu yhteistyötä: maasto-opastetaulut valmistuneet, koordintoitua pienvesien seurantaa jatkettu ja tutkimusyhteistyötarpeita kartoitettu (HKR, YMK) - Vesistötutkimushankkeet (YMK) - Näsinojanpuron vedenlaadun seurantatutkimus. Tutkimuksessa selvitetään kaupungin Haltialan pelloilta tulevaa ravinnekuormitusta Vantaanjokeen, ja edelleen merialueelle, suhteessa metsäalueelta ja taajamasta tulevaan kuormitukseen. Hanke käynnistyi vuonna 2009 ja sille on varattu määräraha osana Itämerihaasteen kaupungin omien toimenpiteiden vaikutusten selvittämistä. (YMK)	teisöihin -hanke (AMK*)

7. SAARISTOMEREN SUOJELURAHASTO (Turku)

- Saaristomeren Suojelurahaston toiminnan tukeminen (rahallinen tuki noin 25 000 €) (Turun kaupunki) ja toimintaan osallistuminen (YKV, AMK*)

8. TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN ITÄMEREN TILASTA

Helsinki	***Turku***
- Itämerihaasteen koordinaattori (YMK): julkaisujen (esitteet ym.) ja tiedotteiden tuottaminen, Itämerihaasteeseen vastanneiden organisaatioiden avustaminen ja viestintä, haasteen esittelyä eri tilaisuuksissa, Harakan ja liikuntaviraston kanssa Vesiliikennepäivän (16.5.2009) Itämeri-info ja Harakan Educators for the Baltic Sea -tapahtuman (10.–11.9.2009) Itämerihaastedemo, haasteen esitelty Itämeri-aiheisissa tapahtumissa (Selkämeren teemavuosi, Matkamessut, Vene09Båt -messut, seminaarit ym.) - Harakan luontokeskus (YMK): luontokoulupäiviä lapsille, kursseja ja seminaareja kasvattajille, Itämerellisen ympäristökasvatuksen resurssiverkoston koordinointi vuonna 2008–2009, Educators for the Baltic Sea -tapahtuma 10.-11.9. - Ekotuki-hankkeessa Itämeri-aiheinen täydennyskoulutus kaupungin henkilöstölle 27.5.2009 (YMK) - Uusi saaristo-opas ja veneilijän oppaasta uusi painos, jossa enemmän ympäristöasiaa (LiV) - 35 senttiä -ympäristökampanja netissä sekä Vesi- ja Viemärilaitoksen Pytty-kampanjaan osallistuminen (HKV) - Oppilaitosyhteistö pääkaupunkiseudulla (HelSa ja HKV) - Ympäristöyhteistyö veneseurojen, yhdistysten, vesibussiyhtiöiden ja konsulttien kanssa (LiV)	- Itämerihaastekampanjan toteuttaminen ja koordinointi (rahallinen tuki noin 50 000 €) (Turun kaupunki) - Saaristomeri.info -hanke (AMK*) - Archipelago Sea - Baltic Sea- ja Minun Saaristomereni -verkkokurssit (AMK*) - Sinilevien varoitusjärjestelmä -hanke (AMK*) - Ympäristöpolku yläkoululaisille (Halistenkoski, Vesilaitos) (OT) - Luonnontiedelukiolinja, merilinja (OT) - 9. luokkalaisten opintoretki Saarenmaalle (OT) - Painotetaan kielten opetusta, yhteisöllisyyttä, globaalikasvatusta, lähiympäristön suojelua (OT) - Osallistuminen Valonian Kestävän kuluttamisen Kelaa -hankkeeseen (YKV)

9. MUUTA

Helsinki	***Turku***
- Itämerihaaste Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa vuosille 2009-2012: Kilpailukyky/Helsinki panostaa Itämeren suojeluun	- Ilmasto- ja ympäristöohjelma vuosille 2009–2012 (Ilmasto- ja ympäristöohjelmassa vesiensuojelun osalta mukana Itämerihaasteen toimenpideohjelman mukaisesti Turun kaupungin tavoitteet sekä toimenpiteet); ohjelman valmistelu ja päätös kaupunginvaltuustossa 2.11.2009 (Turun kaupunki) - Hallintokuntien yhteisen Itämerityöryhmän perustaminen (kevät 2009); 8 hallintokuntaa edustettuina, tehtävänä Itämerihaastekampanjan Turun toimenpiteiden koordinointi ja

	suunnittelu (Turun kaupunki) - Uusi öljyntorjuntasuunnitelma Varsinais-Suomen alueelle (maa- ja vesialueet) vuosille 2010–2014 (Varsinais-Suomen aluepelastuslaitos APL*) - Öljyntorjunnan kalustohankintoja (öljyntorjuntakontteja, -veneitä, -puomeja) (APL*) - Öljyntorjuntakoulutusta vpk-ryhmille ja aluksille (APL*) - Kakskerranjärven tilan parantaminen; Kakskerranjärven neuvottelukunnan työ järven tilan parantamiseksi (ilmastus, ojavesien puhdistus) (YKV) - Aurajokisäätiön ja Lounais-Suomen sekä Airisto-Velkuan kalastusalueiden toiminnan tukeminen (YKV) - Pohjavesialueiden suojelusuunnitelmat yhdessä Kaarinan ja Ruskon kanssa (YKV) - Vesiensuojelun toimijoiden yhteistoiminnan kehittäminen Varsinais-Suomessa (YKV)
LISÄTIEDOT:	
Helsinki	***Turku***
Hallintokeskuksen kansainvälinen osasto (Halke/kv) Suunnittelija ***Jasmin Etelämäki*** jasmin.etelamaki@hel.fi	**Turun kaupungin keskushallinto (KH)** Kansainvälisten asioiden päällikkö ***Mika Akkanen*** mika.akkanen@turku.fi
Helsingin Satama (HelSa) Laatu- ja ympäristöpäällikkö ***Kaarina Vuorivirta*** kaarina.vuorivirta@hel.fi	**Turun Satama (SA)** Laatupäällikkö ***Markku Alahäme*** markku.alahame@turku.fi
Helsingin Vesi (HKV); 1.1.2010 alkaen **Helsingin Seudun ympäristöpalvelut (HSY)** Kehittämispäällikkö ***Ilari Myllyvirta*** ilari.myllyvirta@hel.fi Viestintäpäällikkö ***Ari Nevalainen*** ari.nevalainen@hel.fi	**Turun kaupungin vesiliikelaitos (VL)** Laatupäällikkö ***Pirkko Pajakko*** pirkko.pajakko@turku.fi
Kiinteistövirasto (KV) Kehittämisinsinööri ***Erik Nieminen*** erik.nieminen@hel.fi	**Turun kaupungin kiinteistöliikelaitos (KiLa)** Maatilaintarkastaja ***Timo Sirkiä*** timo.sirkia@turku.fi
Ympäristökeskus (YMK) Johtava ympäristötutkija ***Jari-Pekka Pääkkönen*** jari-pekka.paakkonen@hel.fi Ympäristöjohtaja ***Pekka Kansanen*** pekka.kansanen@hel.fi	**Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto (YKV)** Ympäristönsuojelusuunnittelija ***Olli-Pekka Mäki*** olli-pekka.maki@turku.fi
Kaupunkisuunnitteluvirasto (KSV) Diplomi-insinööri ***Kaarina Laakso*** kaarina.laakso@hel.fi	**Turun kaupungin opetustoimi (OT)** Rehtori ***Riikka Lindroos*** riikka.lindroos@turku.fi
Rakennusvirasto (HKR) Projektipäällikkö ***Päivi Islander*** paivi.islander@hel.fi	**Turun ammattikorkeakoulu (AMK)** Tutkimus- ja kehityspäällikkö ***Juha Kääriä*** juha.kaaria@turku.fi ** Huom! Turun AMK on Turun kaupungin hallintokunta, joka toimii alueellisesti; siksi osa sen toimenpiteistä toteutuu myös Turun kaupungin rajojen ulkopuolella.*
Liikuntavirasto (LiV) Merellisen osaston päällikkö ***Turo Saarinen*** turo.saarinen@hel.fi Projektipäällikkö ***Hannu Airola*** hannu.airola@hel.fi	**Varsinais-Suomen aluepelastuslaitos (APL)** Palomestari ***Heikki Niemi*** heikki.niemi@turku.fi ** Huom! V-S aluepelastuslaitos on alueellinen toimija, jonka toimenpiteistä osa toteutuu Turun kaupungin rajojen ulkopuolella.*